

صد سال مبارزه برای آزادی و سوسیالیسم در ایران

در بزرگداشت صدمین سالگرد تشکیل حزب کمونیست ایران

شنبه، 23 می 2020 - 15:06

هیئت سیاسی -

اجرائی حزب چپ

ایران (فدائیان خلق)

در بزرگداشت

صدمین سالگرد

تشکیل حزب

کمونیست ایران

صد سال مبارزه برای

آزادی و

سوسیالیسم در

ایران

امسال صدمین سالگرد

تشکیل حزب کمونیست ایران است. تشکیل حزب کمونیست ایران در ۲ تا ۴ تیرماه ۱۲۹۹ (۲۲ تا ۲۴ ژوئن ۱۹۲۰) در انزلی، گام مهمی در جهت تدوین برنامه برای انجام تحولات اساسی در سپهر سیاسی کشور و تدارک برآمد موثر نیروی چپ در جامعهی ایران بود. این اقدام جسورانه و مسئولانه، نقطه‌ی عطف مهمی در تاریخ جنبش چپ ایران به شمار می‌رود که با در نظر گرفتن نخستین هسته‌های آن از قدمتی حدود ۱۲۰ ساله برخوردار است.

حزب کمونیست ایران یکی از اولین احزاب چپ در شرق و عضو انترناسیونال سوم بود. تشکیل این حزب حاصل تجارب و تلاش‌های کادرهایی بود که پیش از آن در قالب «اجتماعیون عامیون» در تبریز، «عامیون» تهران، و یا «جمعیت همت» فعال در میان کارگران مهاجر ایرانی در قفقاز و ترکستان و آذربایجان صورت گرفته بود و ارتباط تنگاتنگی با سوسیال دموکراسی در غرب و روسیه داشت. مجموعه‌ی این نیروها بعد از انقلاب اکتبر در روسیه، در «حزب عدالت» گرد هم آمدند که طی سه سال حیات خود توانسته بود شبکه‌ای از ارتباطات با فعالان چپ، کارگری و جنبش‌های مدنی در شهرهای مختلف ایجاد کند. حزب کمونیست ایران ادامه‌ی «حزب عدالت» در شرایط پسااکتبر بود. در کنگره‌ی بنیانگذاری حزب کمونیست ایران، نمایندگان از شهرهای مختلف ایران: تبریز، مرند، خوی، سلماس، اردبیل، زنجان، تهران، رشت، قزوین، مشهد و نیز نمایندگانی از فعالان و کارگران ایرانی شاغل در ترکستان، داغستان، گرجستان، باکو و گنجه مشارکت داشتند.

کنگره‌ی موسس حزب کمونیست ایران با تصویب برنامه و اساسنامه‌ی حزب اهداف مرحله‌ای آن را تعیین نمود که اهم آن‌ها عبارت بودند از: ۱) لغو قرارداد ۱۹۱۹، بیرون راندن امپریالیسم انگلیس از ایران، ۲) برچیدن بساط سلطنت قاجار و رژیم استبدادی، و استقرار جمهوری دموکراتیک و ملی در ایران، ۳) حمایت از همه‌ی عناصری که علیه انگلستان و دربار مبارزه می‌کنند. در حزب دو جناح شکل گرفت. اختلاف اصلی آنها در مورد ماهیت سوسیالیستی یا دموکراتیک اقدامات عاجل بود.

یکی از نقاط قوت حزب کمونیست ایران درک ضرورت پاسخ به نیازهای لحظه در روندهای سیاسی جامعه بود. این حزب در شرائطی تشکیل شد که کشورما در کوران تحولات بزرگی قرار داشت. انقلاب مشروطیت در ادامه‌ی راه خود متوقف شده بود و خطر دور شدن از اهداف اولیه آن وجود داشت. قحطی و بیماری واگیر از یک‌سو و فروپاشی دستگاه حکومتی و نا امنی از سوی دیگر کشور را فرا گرفته بود و این وضع خطیر آزادیخواهان و ملیون را به تلاش و تکاپو کشانده بود تا شیرازه‌ی از هم پاشیده‌ی کشور را بازسازی کنند و استقلال ملی از رمق افتاده آن را بازپس گیرند. در هر گوشه از کشور قیام‌های متعددی در کار بود. که از بارزترین آن‌ها قیام خیابانی در تبریز، پسیان در مشهد، میرزا کوچک خان در گیلان بود. در چنین شرایطی حزب کمونیست ایران متشکل شدن نیروی چپ و شکل دادن به وسیع‌ترین اتحاد ملی در برابر استعمار خارجی و ارتجاع داخلی را وظیفه‌ی عاجل تشخیص داد و در جهت آن اقدام کرد. از تصمیمات مهم نخستین کنگره‌ی حزب کمونیست ایران پشتیبانی از میرزا کوچک خان و ادامه‌ی جبهه‌ی متحد با او در قالب جمهوری گیلان بود. هر چند در عمل این اتحاد چندان نپائید، این اما چیزی از اهمیت آن انتخاب درست تاریخی نمی‌کاهد.

نگاه به تجربه‌ی بلاواسطه‌ی حزب نوپنیا کمونیست ایران نشان می‌دهد که عوامل متعددی در شکست اولین تجربه‌ی اجتماعی و بلاواسطه‌ی آن مؤثر بودند. نخستین عامل اختلاف در درون خود حزب میان دو خط مشی چپ‌روانه و واقع‌بینانه و ناتوانی حزب در حل آن بود که بلافاصله بعد از کنگره، به اقدامات خودسرانه‌ی برخی از نیروهای وابسته به حزب در جمهوری گیلان انجامید. عامل مهم دیگر، برخورد محافظه‌کارانه و بدبینانه‌ی میرزا کوچک خان و متحدان آن نسبت به تشکیل حزب کمونیست ایران و قدرت گرفتن آن بود که شکاف بین نیروهای چپ و جنبش جنگل را عمیق تر کرد. تلاش حزب کمونیست برای تغییر در این واقعیت، با تغییر خط مشی، سازماندهی جدید و اعزام حیدر عمواغلی به منطقه نیز راه به جانی نبرد و به بهای سنگین قتل او و همراهانش در جنگل تمام شد. تجربه‌ی جمهوری گیلان شکست خورد و این ناکامی ملی برای حزب نوپای چپ ایران نیز از هر جهت به یک ترازوی منتهی شد. حزب کمونیست ایران اما علیرغم ضربات سنگین از این شکست چند سوپه، با گذر از این تجربه تلخ و درس آموزی از آن بر سازماندهی در سراسر ایران متمرکز شد.

حزب کمونیست ایران در پی گسترده‌تر کردن فعالیت خود کنگره‌ی دوم حزب، معروف به «ارومیه» را در آبان ماه ۱۳۰۶ (نوامبر ۱۹۲۷) برگزار کرد. هدف این کنگره تعیین خط مشی در مورد حکومت نرسیده‌ی رضاشاه و اتخاذ سیاست در قبال آن بود. در برنامه‌ی مصوب کنگره دوم، حزب توصیه می‌کرد که یک جبهه‌ی متحد و گسترده علیه بریتانیا و رضاشاه و برای استقرار حکومت زحمتکشان تشکیل شود. این کنگره هم چنین توجه خاصی به مسائل جنبش کارگری داشت. از جمله آن‌ها: بر آزادی فعالیت اتحادیه‌های کارگری و به رسمیت شناختن آن‌ها از سوی دولت و صاحبان صنایع، حق اعتصاب و آزادی نشریات کارگران، برقراری ۸ ساعت کار در روز، منع کار شبانه برای زنان و کودکان، منع استخدام کودکان زیر ۱۴ سال، برقراری مرخصی با استفاده از حقوق برای زنان باردار، محدودیت ۴۲ ساعت کار در هفته، برقراری دو هفته مرخصی سالانه برای کارگران و کارمندان، منع کارفرمایان از جریمه‌ی نقدی کارگران و.. تاکید شد که این خواسته‌ها اهم مطالبات جامعه‌ی کارگری نوپای ایران را در بر می‌گرفتند.

هر چند حزب کمونیست اجازه فعالیت علنی نداشت. اما تعداد اعتصابات کارگری و تشکیل سندیکاها و متعدد کارگری در شهرهای مختلف نشان‌دهنده‌ی حضور مؤثر این حزب در سپهر سیاسی کشور بود. تا جایی که رضاشاه در سال ۱۳۱۰ به منظور مقابله با کمونیست‌ها و نفوذ آن‌ها «قانون مجازات مقدمین بر

علیه امنیت و استقلال مملکت» را به تصویب مجلس رساند که فعالیت و تبلیغات حزب کمونیست یا تحت پوشش آن را منع می کرد. قانونی که هر گونه فعالیت نیروهای کمونیست و چپ، حتی سندیکائی را ممنوع و مستوجب زندان می دانست. با تصویب این قانون حکومت همه‌ی اتحادیه‌های کارگری به‌ویژه شورای متحده‌ی کارگران را از فعالیت محروم کرد. از سال ۱۳۰۶ تا ۱۳۱۲ بیش از صد و پنجاه تن از سازمان‌دهندگان جنبش کارگری دستگیر شدند. چند تن از اعضای فعال حزب در زندان جان خود را از دست دادند و برخی دیگر از جمله پیشه‌وری و آوانسیان تا سقوط رضا شاه در سال ۱۳۲۰ در زندان ماندند. اما قانون ۱۳۱۰ هم نتوانست، حزب کمونیست ایران و فعالان آن را از تلاش برای دنیایی بهتر بازدارد. جنبش کمونیستی و چپ ایران با آموزش از تجربه‌ی این حزب، در همه‌ی صد سال گذشته همواره هم‌چون فتنه‌سوزی از زیر آوار سرکوب‌ها، دوباره سر برآورده و طرحی نو در انداخته‌است.

میراث بزرگ و پایدار حزب کمونیست ایران برای چپ ایران داشتن برنامه و طرح و نقشه برای آینده‌ی کشور و تاکید بر اتحاد در صفوف نیروهای چپ برای تاثیر گذاری در تحولات آن است. هر چند چپ ایران آن گونه که ضرورت داشته در جهت متحد کردن صفوف خود گام بر نداشته است، اما تشکیل این حزب گامی مهم در خدمت تبدیل چپ به یک اهرم تغییر در کشور بود. تلاش بی وقفه در جهت متشکل نمودن نیروی کارگر و زحمتکش جامعه حول برنامه و اهداف حیاتی خود، ایجاد نفوذ در میان توده‌ها، آن ارزش پایداری است که از حزب کمونیست ایران در تاریخ تلاش‌های چپ ایران به یادگار مانده‌است.

چپ ایران در طول تاریخ حزبی خود، از حلقه‌ی ۵۲ نفر حول تقی ارانی و نشریه «دنیای» در دهه‌ی دوم، تا حزب توده‌ی ایران و چند جریان کوچک تر چپ طی دو دهه‌ی ۲۰ و ۳۰ و ده‌ها جریان دیگر در دهه‌های چهل و پنجاه و شصت و مطرح ترین آن‌ها فدائیان خلق، خدمات شایانی در سازماندهی مدنی جامعه از خود برجای گذاشته است. پیشاهنگی مبارزه علیه استثمار، نابرابری‌ها از هر نوع و تبعیضات جنسیتی و ملی و قومی را بر عهده داشته و در اشاعه‌ی دانش، فرهنگ و هنر نقش بی بدیلی ایفاء کرده است. صلح و همبستگی، مدرنیته، سکولاریسم، تجدد، آزادی و دموکراسی و عدالت خواهی در این سرزمین با نقش آفرینی فدائیکاران و حماسی نیروی چپ درآمیخته و مبارزان چپ چه جان‌ها که در این راه نگذاشته‌اند و چه زجر و زندان و تبعید و مهاجرت اجباری که به‌جان نخریده‌اند. طلیعه‌ی این راه با نام حزب کمونیست ایران عجین است.

حزب چپ ایران (فدائیان خلق) با گرمی‌داشت صدمین سال تشکیل حزب کمونیست ایران، بر نقش تاثیرگذار آن در پیکار برای آزادی، سوسیالیسم و دنیایی بهتر و انسانی‌تر تاکید می نماید. ما با اعلام وفاداری و باور به ارزش‌ها و آرمان‌هایی که از صد سال پیش تاکنون نیروهای چپ در ایران دنبال کرده اند، این مناسبت را فرصتی برای فشرده تر کردن صفوف خود و تجلیل از پیشروان جنبش چپ و معرفی تاریخ و اندیشه‌ی مبارزات آنان می دانیم و اعلام می کنیم که: پرچم برافراشته شده توسط حزب کمونیست ایران، بعد از یک قرن، هم چنان در اهتزاز است و در اهتزاز خواهد ماند!

هیئت سیاسی اجرائی حزب چپ ایران (فدائیان خلق)

۳ خرداد ۱۳۹۹ - ۲۲ مه ۲۰۲۰